

KÖKÉNY ANDREA

Stephen F. Austin és a Texasi Köztársaság születése*

„Már 1820 előtt némely szerencse próbálók, főként indián kereskedők át suhantak a határvonalon. [...] 1820-ban Asztin Mózes Misszúriban engedelmet nyere a' spanyol felsőségtől, hogy háromszáz katólíka vallást tartó becsületes családot vihessen be 's telepíthessen meg Téghászba. [...] Asztin Mózes megholt, 's a' fia István folytatá a' vállalatot. [...] Az Asztin sükeres vállalata másokat is földek kérésére kizsákkeltett.”¹ Az *Erdélyi Híradó* melléklapjaként Kolozsváron megjelenő *Vasárnapi Újság* e gondolatokkal indította 1837 végén azt a cikkét, melyben Texas korai történetéről számolt be. A lap 1836. szeptember közepétől 1848. január végéig részletesen tudósított a texasiak függetlenségi mozgalmáról, az első amerikai telep alapítójáról és történetéről.

2016-ban volt 180. éve annak, hogy lezajlott a texasi függetlenségi háború, melynek következtében a korábban a spanyol gyarmatbirodalomhoz tartozó tartomány elszakadt Mexikótól, s létrejött a Texasi Köztársaság. Ebben nagy szerepe volt Stephen F. Austinnak, aki a spanyol, majd a mexikói kormány engedélyével az első amerikai kolóniát megalapította a területen.

Az angol-amerikai bevándorlás kezdeti időszakáról a legfontosabb és legátfogóbb forrás *Eugene C. Barker* gyűjtése és szerkesztése nyomán jelent meg. A négy kötetes *The Austin Papers* tartalmazza Stephen Fuller Austin magán- és hivatalos levelezését, valamint a különböző petíciókat és más beadványokat a helyi, illetve felsőbb kormányzatszervekhez. A források között találunk politikai állásfoglalásokat és szerződéseket s különféle híreket, információkat, amelyek Texasszal kapcsolatban Austinhoz eljutottak.² Eugene C. Barker másik munkája, az 1925-ben kiadott *The Life of Stephen F. Austin* a legkorábbi s hosszú ideig egyetlen feldolgozás volt az Austin család, illetve Stephen F. Austin életéről, így történészgenerációk sorára hatott.³ 1999-ben jelent meg Gregg Cantrell *Stephen F. Austin, Empresario of Texas* című biográfiája, mely igen gazdag forrásanyagra támaszkodva új megvilágításba helyezte Austin életét és munkásságát. A korábban erősen idealizált képet új szempontok figyelembevételével árnyalta. Barker életrajzához képest, mely Austint az új hazájáért fáradhatatlanul munkálkodó, szerény és önfeláldozó államférfiként mutatta be, Cantrell különös hangsúlyt fektetett összetett személyiségének

* Köszönettel tartozom Anderle Ádámnak, aki Texasszal kapcsolatos kutatásaimat kezdettől fogva támogatta. 2016 tavaszán jelen írás első változatát is elolvasta, s tanácsaival folyamatosan segített és inspirált. A végleges szöveget sajnos már nem tudta kézbe venni. A tanulmányt az ő emlékének ajánlom.

¹ *Vasárnapi Újság*, 193. sz. 1837. december 24.

² Barker, Eugene C. (comp. and ed.): *The Austin Papers*. Vol. 1-4. Washington–Austin, 1924–1928. (a továbbiakban: AP)

³ Barker, Eugene C.: *The Life of Stephen F. Austin, Founder of Texas, 1793–1836*. Nashville, 1925.

vizsgálatára, és bemutatta Austin döntéseinek hátterét, a magánember, üzletember, politikus és diplomata dilemmáit, az előtte álló kihívásokat és lehetőségeket, s nem utolsósorban azt, hogy mindezek hogyan befolyásolták Texas történetét a 19. század első évtizedeiben.⁴

A hazai szakirodalom Texast legtöbbször Latin-Amerika, illetve az Amerikai Egyesült Államok történetéhez kapcsolódóan említi. Wittman Tibor *Latin-Amerika története* „A Mexikó elleni észak-amerikai támadás nyitánya: Texas elszakadása” című fejezetben foglalkozik a terület történetével és szerepével. Texas betelepítését a déli rabszolgatartó államok terjeszkedésének folyamatában helyezi el. Az angol-amerikai sikerét pedig a bizonytalan mexikói belpolitikai viszonyokra vezeti vissza.⁵ Anderle Ádám *Latin-Amerika története* Texas elszakadását és Egyesült Államokhoz történő csatlakozását szintén az amerikai expanzió részeként tárgyalja.⁶ Hasonlóképpen a nyugati terjeszkedéssel összefüggésben ismertetik a tartomány történetét az Amerikai Egyesült Államokról magyar szerzők által írt munkák.⁷ Moses és Stephen F. Austin nevét csupán két szerző, Vecseklőy József és Magyarics Tamás említi meg.⁸ Önálló feldolgozás Texas 1821 és 1845 közötti történetéről 2007-ben készült, amely azt az átmeneti időszakot elemzi, melynek során a terület a spanyol gyarmatból függetlenné váló Mexikótól elszakadt, majd az USA tagállama lett.⁹ Jelen tanulmány célja az, hogy korabeli forrásokra támaszkodva a nagy történetből kiemelje Stephen F. Austint, s a hangsúlyt az amerikai telepesekhez, valamint a mexikói és amerikai kormányhoz fűződő viszonyára helyezve bemutassa szerepét Texas amerikaivá válásában.

Austin tevékenységének vizsgálatához többféle elsődleges forrás is rendelkezésre áll. Texas sok látogatót vonzott, s az utazók többsége az amerikai telepesekről számolt be legrészletesebben, hiszen legtöbbjük nem is nagyon jutott a provincia keleti részénél beljebb, ahol pedig már a korai időkben jelentős volt az angolszász többség. Az egyik legszemléletesebb és legrészletesebb beszámolót Stephen F. Austin unokahúga, *Mary Austin Holley* vetette papírra 1831 őszen tett látogatását követően. Műve az első könyv volt, melyet Texasról amerikai szerző írt.¹⁰ Tizenkét fejezetből és két függelékkel állt, melyek egyike a Londoni Földrajzi Társaság Texasszal kapcsolatos kérdéseire válaszolt. Írója igen fogékony volt a részletekre, megőrizte objektivitását, így az egyik legjobb jellemzést készítette Texasról, s bizonyára nagy szerepe volt abban, hogy a terület további telepeseket vonzott. *Mary Austin Holley* második könyve 1836-ban jelent meg.¹¹ Magával ragadó leírás a terület természeti adottságairól, éghajlati viszonyairól, a lakosok mindennapjairól, szokásairól és gondolkodásmódjáról, valamint a legfontosabb üzleti és kereskedelmi lehetőségekről. Áttekintő elemzést nyújt a kolóniaalapításról, a földbirtok viszonyokról, természetesen ismételten Austin tevékenységét és telepeseit állítva középpontba.

⁴ Cantrell, Gregg: *Stephen F. Austin, Empresario of Texas*. Harrisonburg, Virginia, 1999.

⁵ Wittman Tibor: *Latin Amerika története*. Budapest, 1971. 260.

⁶ Anderle Ádám: *Latin-Amerika története*. Pannonica, 1998. 102.

⁷ Székely Lajos: *Az Amerikai Egyesült Államok története: 1783–1877*. Szeged, 1971.; Vecseklőy József: *A csillagsávós lobogó nyomában*. 1-2. köt. Budapest, 1985.; Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Budapest, 2000.

⁸ Vecseklőy: *A csillagsávós lobogó nyomában*, 1. 122–123.; Magyarics: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*, 48.

⁹ Kökény Andrea: *Angol-amerikaiak Texasban, 1821–1845*. Szeged, 2007.

¹⁰ Holley, Mary Austin: *Texas: Observations Historical, Geographical and Descriptive, in a Series of Letters, Written during a Visit to Austin's Colony, with a View to a Permanent Settlement in That Country in the Autumn of 1831*. Baltimore, 1833.

¹¹ Holley, Mary Austin: *Texas*. Facsimile of the 1836 edition. Austin, Texas, 1990.

A korabeli viszonyok másik fontos forrása a sajtó. Az első olyan angol nyelvű texasi újság, mely hosszabb időn keresztül megjelent, s mely mikrofilmen ma is olvasható, a *Texas Gazette* volt. 1829-ben alapította Godwin Brown Cotten, Stephen F. Austin patronálásával. Első száma 1829. szeptember 25-én jelent meg, s céljait a következőképpen fogalmazta meg: „[A lapot] politikai és különféle egyéb híreknek szenteljük. Megörökíti azokat az eseményeket, melyek a mi vidékünkön történnek, illetve amelyekről külföldről értesülünk.” „Ez az újság a Nemzeti és az Állami Alkotmány szószólója lesz, s a harmóniáé és az egységé. Egyetlen olyan hír vagy cikk sem jelenhet meg hasábjain, mely bármiféle személyeskedést tartalmaz, és lapjai nem állnak nyitva a pártszellem rosszindulatú vagy goromba kirohanásai előtt.”¹² Amíg a mexikói törvényhozás meg nem tiltotta az amerikai bevándorlást a vidékre, Austin arra használta az újságot, hogy általa is hangsúlyozza hűségét a mexikói kormányhoz. Eközben pedig mindent megtett, hogy kolóniája reputációját védje, s Texast a jövőendő bevándorlók számára minél vonzóbbá tegye.¹³

Szinte a texasi függetlenségi háború kitörésével egy időben került az olvasók kezébe egy másik angol nyelvű lap, a *Telegraph and Texas Register*. Az első szám 1835. október 10-én jelent meg, csupán kilenc nappal azután, hogy eldőrdültek az első lövések. Kiadói és szerkesztői szemtanúi voltak azoknak a politikai és hadi eseményeknek, amelyek elvezettek a Texasi Köztársaság megszületéséhez. Gail és John Borden még 1835 februárjában társult Joseph Bakerrel egy újság publikálására. Legfontosabb feladatuknak azt tekintették, hogy olyan sajtóorgánumot készítsenek, mely „a legfontosabb híreket eljuttatja az emberekhez, s mely az elmúlt események pontos regisztere” lesz.¹⁴ A lap az elkövetkező hónapok és évek során részletesen tudósított a függetlenségi háború okairól, eseményeiről, következményeiről, így forrásértéke vitathatatlan azok számára, akik a Texasba érkező amerikaiak céljairól, reményeiről, gondolkodásmódjáról kívánnak információhoz jutni.

Austin és az empresariók

Moses Austin 1761-ben Connecticutban született. Huszonhárom évesen előbb Pennsylvániába, majd Virginiába költözött, ahol 1784-ben megnősült. Felesége Mary Brown, egy vasércbányászatban érdekelt család tagja volt, négy gyermekük született. Miután ólombányászattal foglalkozó vállalkozása csődbe ment, Austin családjával Missouriban telepedett le 1798-ban. Ekkor a terület még a spanyol gyarmatbirodalomhoz tartozó Louisiana része volt. Hűséget esküdött a spanyol királynak, cserébe a spanyol hatóságok feltétlen támogatását élvezhette: egy *league*, vagyis közel kétezer hektár földet kapott.¹⁵ 1803-ban azonban, amikor az Amerikai Egyesült Államok megvásárolta a közben francia kézre került Louisiana Territóriumot Bonaparte Napóleontól, újra amerikai állampolgár lett. Bár az amerikai kormány megjelenése adófizetési és katonáskodási kötelezettséget és szigorúbb földtörvényeket hozott, Austin sikeres volt az üzleti életben: ismét ólombányászatba, majd birtokvásárlásba és bankalapításba fektetett be, s óriási vagyonra tett szert. 1819-ben azonban egy bankcsőd nyomán vállalkozása összeomlott.¹⁶

¹² *Texas Gazette*, September 25, 1829. 1.

¹³ A lapindítási kísérletekről lásd: Sibley, Marilyn McAdams: *Lone Stars and State Gazettes. Texas Newspapers Before the Civil War*. College Station, 1983. 4. fejezet, 43–64.

¹⁴ *Telegraph and Texas Register*, October 10, 1835.

¹⁵ 1 *league* = 4.428 *acre* = körülbelül 1700 *hektár*

¹⁶ Az 1819-es az első békebeli pénzügyi válság volt az Amerikai Egyesült Államokban. Okai között a napóleoni háborúk végét követő világgazdasági recesszió, a közföldekkel folytatott spekuláció és a

Lehetőségeinek mérlegelése után 1820 októberében úgy döntött, hogy Texas területén kezd földszerző vállalkozásba.¹⁷ Tudta, hogy a gyéren lakott határvidéki területet a spanyol gyarmati kormányzat nehezen tudta integrálni, megvédeni, s a spanyolok kevesen voltak ahhoz, hogy az amerikai telepeseket sokáig visszatartsák, s azzal érvelt, hogy ő talán segíthet a spanyol hatóságoknak. A földadományért beadott kérvényét azzal indokolta, hogy az általa betelepítendő amerikaiak tulajdonképpen már nem is amerikaiak lesznek, hanem spanyolok, hiszen hűséget esküsznek a spanyol királynak. Ráadásul mindegyikük felelősségteljes, törvénytisztelő ember, aki földje jogos tulajdonosaként hasznára lehet Texasnak a törvénytelen amerikai bevándorlókkal és az ellenséges indiánokkal szemben egyaránt. Louisianai vállalkozásai sikereire hivatkozott: az ő példája is bizonyítja, hogy egy amerikai is lehet hasznos a spanyol korona számára.¹⁸

1820. november végén magához vette spanyol útlevelét, s két vállalkozó szellemű telepes és egy rabszolga társaságában elindult Texas tartományi fővárosába, San Antonio de Bexarba. Egy hónap alatt tették meg a több mint hatszáz kilométeres utat, s december 23-án érkeztek meg San Antoniába. A mindössze nyolcszáz lakosú, százéves határvidéki település látványa nem volt épp felemelő. A főtéren állt Texas kormányzójának, Antonio de Martíneznak a rezidenciája. Moses Austin meghívó nélkül érkezett, s mikor a hivatalban megtudták, hogy amerikai, meg sem vizsgálták papírjait, hanem Texas azonnali elhagyására szólították fel.

Szerencsés fordulatot az hozott számára, hogy találkozott Bastrop báróval, akit még Louisianából ismert. Az egykori holland adószedő, miután magához vette az éves bevételt, az Újvilágban próbált szerencsét. A bárói címet maga adományozta magának, de kellemes modora, jó fellépése és talpraesettsége révén hamarosan megtalálta az utat a spanyol gyarmati kormány köreihez, s igen nagy befolyásra tett szert.¹⁹ Segítségét Moses Austinnak is felajánlotta. Iratait, köztük spanyol útlevelét elvitte a kormányzóhoz, aki hajlandó volt átgondolni az amerikai kérését. Végül fogadta Austint, aki elmondta, hogy háromszáz családot képvisel, melyek mindegyike szimpatizál Spanyolországgal, s azzal a szándékkal telepedne le Texasban, hogy gyapot-, cukornád- és kukoricatermesztésbe kezdjen. A kormányzó érdeklődését felkeltette a terv, ezért ígéretet tett Austinnak, hogy kérését elfogadásra javasolva továbbítja a Texasért felelős főkormányzónak.²⁰

Moses Austin december végén indult vissza az Egyesült Államokba, s 1821. január 15-én érkezett meg Missouriiba. Lázás igyekezettel kezdett hozzá ügyei intézéséhez, s levelekkel ostromolta az akkoriban épp New Orleansban élő fiát, Stephent, aki addig nem nagyon lelkesedett a tervért, hogy csatlakozzon hozzá.²¹ Május közepén választ kapott Texasból: a

korlátlan mennyiségű papírpénz kibocsátás keresendő, mely nagymértékű inflációhoz vezetett, amit az Egyesült Államok Nemzeti Bankja sem tudott kezelni.

¹⁷ Moses Austin életéről, üzleti vállalkozásairól, texasi terveiről lásd: Cantrell: *Stephen F. Austin*, 1–4. fejezet.

¹⁸ Nevin, David: *The Texans*. New York, 1975. 16.

¹⁹ Felipe Enrique Neri vagy ahogy Texasban ismerték, Baron de Bastrop 1793-ban érkezett az akkor még spanyol fennhatóság alatt lévő Louisianába, s holland nemesként mutatkozott be. Egy évtizeddel később átköltözött Texasba, mindkét területen sikeres üzleti tevékenységet folytatott, s a spanyol korona feltétlen híve volt. Fehrenbach, Theodore Reed: *Lone Star. A History of Texas and the Texans*. New York, 1968. 135.

²⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 85–87.; Nevin: *The Texans*, 24.

²¹ Stephen F. Austin 1793-ban a család második fiúgyermekeként Virginiában született. Tizenegy éves korában szülei előbb Connecticutba, majd Kentuckyba küldték iskolába. Ezután Missouriiban ügy-

főkörmányzó elfogadta kérelmét: 200 000 *acre*, azaz közel 80 000 hektár földet vehet birtokba.²² Most már fia is beleegyezett, hogy elkíséri. Megegyeztek, hogy Louisiana állam területén, Nachitochesben találkoznak. Stephen már ott várt apjára, mikor helyette annak haláláról érkezett hír. A fiú anyja leveléből tudta meg, hogy apja tüdőgyulladást kapott, ami az utazástól és az előkészületek okozta izgalomtól legyengült szervezetére végzetesnek bizonyult.²³ Moses Austin utolsó kívánsága az volt, hogy fia, Stephen Fuller Austin vegye át a texasi kolónia létrehozásának feladatait.²⁴ A fiú nem tagadhatta meg apja végakarátát, ezért hamarosan útnak indult San Antoniába. Ő ugyan nem örökölte apja dinamizmusát és határozottságát, de kitartása, türelme és taktikai érzéke sikert hozott számára.

Bizakodva kelt útra, de amikor 1821. augusztus 12-én megérkezett San Antoniába, váratlan fordulattal kellett szembenéznie: a város Mexikó függetlenségét ünnepelte.²⁵ Szerencsére Martinez kormányzó és Bastrop báró készséggel segítettek. Elismerték apja örökösének, s támogatták telepítési tervét. Ennek értelmében minden családfő 640 *acre* földet igényelhetett a maga számára, további 320 *acre*-t felesége, 160 *acre*-t minden gyermeke és 80 *acre*-t minden rabszolgája után.²⁶ Stephen Austin felderítő útját követően a Brazos és a Colorado folyó alsó folyásánál választotta ki a létrehozandó kolónia helyszínét. Ezek után figyelmét a telepesek toborzására fordíthatta. Késő ősszel visszatért Louisianába, hirdetést tett közzé, s az első telepesek jelentkezését követően, 1821 decemberében a Brazos folyó mentén megalapította San Felipe de Austin városát, Texas első amerikai települését.²⁷

Austin telepítési tervét Texas kormányzója hivatalos levélben hagyta jóvá, ezért úgy gondolta, más engedélyre nincs szüksége. 1822 márciusában tudta meg, hogy a birtokadományhoz megerősítést kell kérnie az immár független állam, Mexikó kongresszusától is. Azonnal elindult Mexikóvárosba, ahová a közel kétezer kilométeres út megtétele után 1822 áprilisában érkezett meg. Hosszú időbe telt, mire kiismerte a zűrzavaros politikai helyzetet, s ügyében megoldás született. Végül 1823. április 11-én a mexikói kongresszus sokkal kedvezőbb feltételekkel fogadta el tervét, mint ami javaslatában szerepelt. A telepesek többsége 4605 *acre* földet igényelhetett, hat évre adómentességet kaptak, s a birtokért a mexikói kormánynak nem is kellett fizetniük, csupán némi illetéket a birtokjog bejegyzéséért. Austin költségei fedezésére (beleértve a terület felmérését és katonai védelmét) *acre*-önként 12,5 centet kérhetett a telepesektől, s ő maga 100 000 *acre*, vagyis 40 000 hektár földbirtokot kapott.²⁸

A mexikói kongresszus meg akarta tiltani a településen a rabszolgatartást. Elvből Austin is ellenezte a rabszolgaság intézményét, de érezte, hogy a bevándorlók többsége ragaszkodna az évtizedek során megszokott munkaerőhöz. Végül kompromisszum született, melynek értelmében a településre be lehetett vinni rabszolgákat, de megérkezésük után már nem lehetett eladni őket, s gyermekeik 14. életévük betöltése után felszabadultak.²⁹

védnek tanult, majd Arkansas területén kezdett üzleti vállalkozásba, s innen 1820 novemberében költözött át New Orleansba.

²² 1 *acre* = körülbelül 4046 négyzetméter = körülbelül 0,4 hektár

²³ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 90–91.

²⁴ Wexler, Sanford (ed.): *Westward Expansion, An Eyewitness History. Facts on File*. New York – Oxford, 1991. 91.

²⁵ Mexikó függetlenségét 1821. február 21-én kiáltották ki.

²⁶ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 94.; Wexler (ed.): *Westward Expansion*, 92.

²⁷ „Permit and Conditions for Colonization”, November 23, 1821. In: AP I. 435.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 97.; Nevin: *The Texans*, 26.

²⁸ Nevin: *The Texans*, 32.

²⁹ Wexler (ed.): *Westward Expansion*, 93.

Austin megnyugodva térhetett haza Mexikóvárosból. Jogilag immár végleg rendeződött az új telep helyzete. A valóságban azonban összeomlás fenyegette. A termést tönkretette a szárazság, számos telepet megöltek az indiánok, s legalább egy tucat család hazatért az Egyesült Államokba. Austin visszatérése megállította az elvándorlást. Sőt birtokadománya megerősítésének híre s a mexikói kongresszus által elfogadott liberális földtörvény megfordította a vándorlás irányát – régi telepesek és újak egyaránt érkeztek.

A szervezéssel megbízott Bastrop báró 1824 szeptemberéig 272 birtoklevelet adott ki. Végül a szerződésben meghatározott 300 családhoz csupán 3 hiányzott, de a 297 így is a 'Régi háromszázak' (*The Old Three Hundred*) néven azonosította magát, megkülönböztetést igényelve a későbbi betelepülőktől.³⁰ Minden új telepesnek írásban kellett tanúsítania, hogy „jellemé tökéletesen feddhetetlen, hogy erkölcsös és dolgozó ember, s teljesen mentes az alkoholtól”.³¹ [Kiemelés az eredetiben] Minthogy Austin személyes felelősséggel tartozott a mexikói kormánynak telepesei viselkedéséért, mindent megtett, hogy távol tartsa a faragatlan, törvényt nem tisztelő bevándorlókat, akiket „bőrharisnyának” hívott.³² Ha valakinek elfogadható referenciája volt, hűséget kellett esküdnie Mexikóra és a katolikus hit megtartására. Ezek után Austintól engedélyt kapott, hogy harminc napon belül birtokot válasszon magának. A 4605 *acre* nagyságú telek két részre oszlott: 177 *acre* földművelésre, 4428 *acre* pedig állattenyésztésre volt alkalmas. Ahol lehetett, az öntözés feltételeit is biztosították.³³

Stephen F. Austin visszatérése után rohamosan javult a helyzet a telepen. Az 1825-ös census szerint a kolóniának már 1800 lakosa volt, köztük 443 rabszolga.³⁴ A növekedéshez az is hozzájárult, hogy közben valamelyest stabilizálódott a belpolitikai helyzet Mexikóban, s a bevándorlás szabályozására liberális intézkedések születtek. 1824-ben készült el Mexikó alkotmánya, s még ugyanebben az évben a mexikói kongresszus törvényt hozott a bevándorlásról.³⁵ Ennek nyomán tulajdonképpen megnyitotta a független állam északnyugati határvidékét, vagyis az Egyesült Államokkal szomszédos területeket a külföldiek bevándorlása előtt. Mindössze a Mexikói-öböl partvidéke, illetve az államhatárhoz közeli területek estek bizonyos korlátozás alá, valamint a megszerzhető földbirtok nagysága. A betelepülők számára ugyanakkor biztosították a földbirtoklás jogát, s négy évre adómentességet kaptak. Minthogy a független állam federalista alapon jött létre, a szövetségi kongresszus a bevándorlás további szabályozását az egyes államok hatáskörébe utalta. 1825-ben véglegesítette Mexikó északi határát, s Texast összekapcsolta nyugati szomszédjával, Coahuilával. Az új közigazgatási egység képviselői mandátumot is kapott a szövetségi kongresszusban. Coahuila–Texas fővárosa azonban Saltillo lett, ami közel nyolcszáz kilométerre esett San Felipe de Austintól, ráadásul Texasnak csupán egy képviselői hely jutott az állam törvényhozásában.

Mindez hátrányosan érintette a texasiakat, az viszont már kedvező változást eredményezett, hogy 1825-ben Coahuila–Texas állam törvényhozása a szövetségi szabályozásnál kedvezőbb feltételekkel kínált olcsó földet a bevándorlók számára, s hat évre adómentességet

³⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 147.; Fehrenbach: *Lone Star*, 140.; Nevin: *The Texans*, 32.

³¹ Idézi Nevin: *The Texans*, 32.

³² A „Régi Háromszázból” csupán négyen nem tudták leírni a nevüket, s gyakorlatilag mindannyian törvénytisztelőnek bizonyultak.

³³ Nevin: *The Texans*, 32.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 124.

³⁴ Wexler (ed.): *Westward Expansion*, 93.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 176.

³⁵ „*The National Colonization Law*”, August 18, 1824. In: Wallace, Ernest – Vigness, David M. (eds.): *Documents of Texas History*. Austin, 1963. 48.

biztosított.³⁶ A földbirtokhoz jutás a külföldiek számára a honosítás feltételét is jelentette, mexikóival kötött házasság esetén pedig az állampolgárságot is megszerezhették.³⁷ Már nem volt feltétel, hogy katolikus vallásúak legyenek, de a telepeseknek igazolniuk kellett, hogy keresztények, és erkölcsös életet élnek.³⁸ Bár a törvény lehetővé tette magánszemélyek számára is, hogy közvetlenül földhöz jussanak, ez ritkán fordult elő. Sokkal gyakoribb volt, hogy az Austin-telep lakóihoz hasonlóan egy úgynevezett *empresario*³⁹ közvetítésével érkeztek. Ő tulajdonképpen a kormány által szerződésben megbízott ügynök volt, aki a telepesek kiválasztásáért, a földek elosztásáért és a szabályozások betartásáért volt felelős, s szolgálataiért maga is földbirtokot kapott. A következő évtized folyamán huszonöt Austinéhoz hasonló *empresario* szerződés született, s maga Austin is számos új adományt kapott. Az *empresariók* vállalták, hogy hat éven belül 100–800 családot telepítenek le. Minden száz család után 23 000 *acre* földet kaptak, s tőlük 60 dollár közvetítési díjat kérhettek a 4428 *acre* nagyságú birtokért.⁴⁰ Az *empresario* szerződések révén közel 3500 telepes szerzett birtokjogot Texasban, s az 1830-as évek közepére mintegy 25 000 lakost számlált a régió.⁴¹ A terület nagyságához mérten ez még mindig nem tűnik soknak, de figyelembe kell vennünk, hogy a több évszázados spanyol kísérletekhez képest ez a növekedés alig több mint egy évtized alatt ment végbe.

Az *empresariók* többsége azonban nem követte teljes mértékben Austin példáját. Nem válogattak a letelepedni szándékozók között, s igen sokan kezdtek földspekulációba. Ezzel együtt s ettől függetlenül is az angol-amerikaiak száma folyamatosan nőtt Texas területén. A telepek egy része bizonyos értelemben az Egyesült Államok délnyugati nyúlványának volt tekinthető. A geográfusok által megrajzolt etnikai térkép szerint 1836, Texas függetlenségének kikiáltása előtt legnagyobb számban a mai Tennessee, Kentucky, Észak-Karolina, Arkansas és Missouri állam területéről érkeztek bevándorlók. Míg 1815 körül a Vörös folyó völgyében, az 1820-as évektől az *empresario* szerződések nyomán az Austin-telep mellett a DeWitt és a Robertson-telepen találtak új otthonra. 1836 után, főként annak köszönhetően, hogy a Texasi Köztársaság alkotmánya engedélyezte a rabszolgatartást, a mai Alabama, Georgia, Mississippi és Louisiana államból telepedtek be nagy számban.⁴²

Az új állampolgárok

Amikor Stephen F. Austin 1821 őszén közzétette felhívását a telepesek toborzására, számos levelet kapott Virginia, Kentucky, Ohio és Illinois államból csakúgy, mint Missouri, Tennes-

³⁶ „*The Coahuila–Texas State Colonization Law*”, March 24, 1825. In: *Documents of Texas History*, 48–50.

³⁷ „Azok a külföldiek, akik e törvénynek megfelelően földet szereztek, és bármely új helyen letelepedtek, attól a pillanattól kezdve honosítottnak számítanak az országban, s ha mexikóival házasodnak, különleges jogosultságot szereznek arra, hogy állampolgársági igazolványt kapjanak.” „*The Coahuila–Texas State Colonization Law*”, Art. 31. In: *Documents of Texas History*, 50.

³⁸ „Azoknak az új telepeseknek, akik befogadásukat kérelmezik, korábbi lakóhelyük hatósága által kiadott igazolással bizonyítaniuk kell, hogy keresztények, erkölcsösek, és kifogástalan a viselkedésük.” „*The Coahuila–Texas State Colonization Law*”, Art. 7. In: *Documents of Texas History*, 49.

³⁹ *empresario* = a spanyol szóhasználatban jelentése 'vállalkozó', az angol szóhasználatban 'ügynök'.

⁴⁰ „*The Coahuila–Texas State Colonization Law*”, Art. 8, 9, 12, 32, In: *Documents of Texas History*, 49–50.; Nevin: *The Texans*, 33.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 174.

⁴¹ Meinig, Donald William: *Imperial Texas, An Interpretive Essay in Cultural Geography*. Austin–London, 1969. 32.

⁴² Jordan, Terry G. – Bean, John L. – Holmes, William M.: *TEXAS. A Geography*. Boulder–London, 1984. 71–74.

see és Louisiana területéről. Ezekből kiderül, mi indította az amerikai telepeseket arra, hogy elhagyják korábbi otthonukat, és Texasban telepedjenek le. Sokan panaszkodtak vállalkozásuk kudarcáról és kínos helyzetükről. James Bryan például a következőt írta Austinnak Missouriból 1822 januárjában: „Becsukom a boltot [...] sokan csődbe mentek itt, és mindenki adósságokkal küzd.”⁴³ A fiatal kereskedő, James H. Penrose 1822 márciusában így fogalmazott: „Arra vágyom, hogy Missourit elhagyjam, s barátságosabb vidékre költözzek, s olyan helyre, ahol nincs ennyi adósság; az önök településére gondoltam. [...] A mi vidékünk nagyon eladósodott.”⁴⁴

A texasi lehetőségekről szóló levelek és újságcikkek sokakat lázba hoztak. Számos farmer, kereskedő és kisvállalkozó keresett kedvezőbb gazdasági feltételeket. 1822 elején egyikük így fogalmazott: „...egy Texas tartomány helyzetéről és éghajlatáról szóló ismertető kapcsán néhány nappal ezelőtt szöveget ütött a fejembe a gondolat, hogy rövid idő alatt tetemes vagyona tehet szert az, aki a vidéken ruhakészítő műhelyt alapít.”⁴⁵

A leendő bevándorlók megpróbálták kideríteni, mi vár rájuk Texasban. Leveleik tele voltak praktikus információkra vonatkozó kérdésekkel. A vidék éghajlatának, földrajzi adottságainak előnyeit és hátrányait tudakolták. Érdekelte őket, milyen távol található a telepek a nagyobb városoktól és a tengerparttól, s mekkora, illetve milyen származású a lakosságuk. Meg akartak bizonyosodni arról, hogy Austin telepeseinek birtokjogát senki nem kérdőjelezi meg, s hogy Mexikó függetlensége is véglegesnek tekinthető.

Austin tudta, hogy a Texasba érkező angol-amerikaiak reputációja nem mindig a legjobb. A negatív jellemzést a sajtón keresztül is megpróbálta ellensúlyozni. Amikor például a Louisiana-ban megjelenő *Alexandria Gazette* azt állította, hogy mindenkitől, aki a „tejjel mézzel folyó Kánaán” vidékére lép, nyomban megkérdezik, mit követett el az Egyesült Államokban, ami miatt itt kell menedéket keresnie, a vádló cikk szövege mellett mindjárt megjelent az ellenérv is a *Texas Gazette* hasábjain: „Austin telepének lakossága, a legutóbbi összeírás alapján, 4248 lelket számlál. Ezek között az emberek között, akik különböző helyekről származnak, kevesebb törvénysértés történt, mint a világ bármely hasonló lélekszámú közösségében.”⁴⁶

Stephen F. Austin kezdettől fogva arra törekedett, hogy ő és telepesei jó viszonyt ápoljanak a befogadó országgal. 1822 májusában gratulált Iturbide császárnak a függetlenség kivívása alkalmából, majd hűségesküt tett. Az esemény jelentőségéről így fogalmazott: „Ez az ünnepélyes esemény elszakít engem minden védelemtől vagy függéstől, mely korábbi kormányomhoz kötött – vagyonom, reményeim, magam és családom, illetve a velem érkezett családok jövőbeli boldogulásába vetett hitem ide összpontosul. Ez a mi fogadott Nemzetünk.”⁴⁷ 1822 nyarán a következőket írta Mexikóvárosból: „Fogadott nemzetünk állampolgáraiként kötelességünk engedelmeskedni a törvényeknek s összefogni a Kormány támogatására.”⁴⁸ Bár kritikával szemlélte Mexikót, mely számos belső problémával, gazdasági nehézséggel, bizonytalan belpolitikai helyzettel küzdött, sajátos érzés kerítette hatalmába az új állam fővárosában, s kifejezte reményét, hogy hamarosan megerősödik és fejlődni fog az ország.⁴⁹ 1823 januárjában azt írta, „...minden jövőbeli reményünket ebbe a Birodalomba

⁴³ James Bryan Stephen F. Austinnak (a továbbiakban: SFA) 1822. január 15. In: AP I. 465.

⁴⁴ James H. Penrose SFA-nak, 1822. március 12. In: AP I. 482.

⁴⁵ Thomas H. Ficklin SFA-nak, 1822. január 8. In: AP I. 462.

⁴⁶ *Texas Gazette*, August 21, 1830. 2.

⁴⁷ SFA Iturbide császárnak, 1822. május 25. In: AP I. 518–519.

⁴⁸ SFA Josiah H. Bellnek, 1822. július 26. In: AP I. 534.

⁴⁹ SFA J. H. Hawkinsnak, 1822. május 1. In: AP I. 504–505.

vetettük”.⁵⁰ Legfőbb célként a mexikói kormánnyal való együttműködést jelölte meg: „...úgy kell viselkednünk, hogy ne veszítsük el az Egyesült Államokban hátrahagyott jó hírünket, s hogy elnyerjük fogadott kormányunk bizalmát.”⁵¹

Austin mindent megtett azért, hogy együttműködjön új hazája kormányával. Ehhez szerte az egyik legfontosabb eszköz a spanyol nyelv elsajátítása volt. Amikor 1821-ben Texasba érkezett, nem beszélte a nyelvet, de szorgalmas tanulásának hamar meglett az eredménye. Testvéréhez, James E. B. Austinhoz intézett leveleiből, melyekben őt még texasi útja előtt a nyelvtanulásra biztatta, kitűnik, milyen nagy jelentőséget tulajdonított ennek.⁵²

Az a tény, hogy telepeseinek nagy része az Egyesült Államokból érkezett, megőrizte jelentőségét, nem egyszer fontos érvenként szolgált Austin retorikájában. Mikor Iturbide kormányának bukását követően, 1823 nyarán az új mexikói kongresszussal is sikerült jóváhagyatnia birtokadományait, a telepesek egy csoportjához intézett üzenetében is erre hivatkozott, s erre alapozva az újonnan érkezett bevándorlók meggyőzésére szólított fel. „Nem szabad, hogy elbátortalanítsa őket az indiánok bárminemű fosztogatása, nem szabad elfelejteniük, hogy amerikai vér folyik ereikben, s hogy ezt a nemes vért nem szabad megszegényíteniük azáltal, hogy megfutamodnak az apróbb nehézségek elől. [...] Tegye mindenki a dolgát, s akkor nincs félnivalónk. Egy emberként fogjunk össze.”⁵³

Szinte atyáskodó gondoskodással fordult a kolónia lakói felé, gyakran „gyermekeinek” és „testvéreinek” nevezte őket, s nem akart „fekete bárányt” köztük.⁵⁴ Minden erejével arra törekedett, hogy rend és nyugalom legyen az alakuló településeken. Indoklása az adott körülmények között különösen érthető volt: „Ha a kormány azt veszi észre, hogy az itt lévő néhány amerikai nem tud békében együtt élni, arra a következtetésre fog jutni, hogy ha többet befogad, akkor nem lesz képes kormányozni őket, és hogy mi mindig is bajkeverő és haszontalan telepes társaság leszünk.”⁵⁵

Mindezt persze addig tudta megvalósítani, míg minden egyes telepes birtokengedélyéről személyesen döntött. Ahogy azonban a bevándorlók száma nőtt, ráadásul nem kevés olyan bevándorló is érkezett, aki senki beleegyezését nem kérte ki letelepedéséhez, az ellenőrzés egyre nehezebb lett.

A fredóniai felkelés

Amikor 1826-ban Nacogdochesben és környékén kitört a fredóniai felkelés, és a régióban lakó amerikaiak kikiáltották függetlenségüket Mexikótól, Austin azonnal cselekedett, hogy megállítsa őket. A konfliktus gyökerei 1825-re nyúltak vissza, amikor Haden Edwards *empresario* szerződést kötött nyolcszáz család letelepítésére a Nacogdoches környékén lévő szabad földeken. A problémát az okozta, hogy a területen az egykori spanyol gyarmatosítók leszármazottain kívül mexikói és amerikai telepesek is éltek, akik a mexikói kormány engedélyével rendelkeztek. Edwards megkérdőjelezte egyesek jogcímének hitelességét, a kormánynál jóval magasabb illetéket akart kiróni a meglévő birtokokra, s azzal fenyegetőzött,

⁵⁰ SFA James E. B. Austinnak, 1823. január 1. In: AP I. 565–566.

⁵¹ SFA James E. B. Austinnak, 1823. január 1. In: AP I. 565–566.

⁵² „Remélem, kellő figyelmet fordítasz a tanulásra. [...] Ne felejtse el, hogy csak akkor remélhetjük, hogy sikeresek leszünk ebben az országban, ha megtanuljuk helyesen beszélni és írni a nyelvet. E nélkül sem mire sem lehet jutni.” SFA James E. B. Austinnak, 1822. március 23. In: AP I. 487.

⁵³ SFA J. H. Bellhez, Andrew Robertsonhoz, Abner Kuykendallhoz és más, a Brazos folyó mentén élő telepesekhez, 1823. augusztus 6. In: AP I. 681.

⁵⁴ SFA Josiah H. Bellnek, 1823. december 6. In: AP I. 716.

⁵⁵ SFA Humphry Jacksonnak, 1824. november. In: AP I. 980.

hogy elüldözi azokat, akik nem hajlandók megfizetni a különbözetet. Mindez felháborította az ott lakókat és a mexikói kormányt is. Végül a terület kormányzója megsemmisítette Edwards szerződését. Ő éppen nem tartózkodott a vidéken, de távollétében testvére, Benjamin kormányellenes felkelést robbantott ki. Szövetségre lépett a cseroki indiánokkal, akiktől a mexikói kormány megtagadott egy földadományt, s segítségükért cserébe Edwards területet ajánlott nekik Nacogdochestől északra. Eme kétes szövetségre alapozva a lázadók 1826. december 21-én kinyilvánították Texas függetlenségét, és létrehozták a Fredóniai Köztársaságot.⁵⁶ Amint Austin tudomást szerzett az ellenségeskedésekről, azonnal beavatkozott. 1826. december 14-én levelet írt a felkelés szervezőihez, melyben békés megoldást sürgetett. „Csak egyetlen lehetőségetek van, adjátok elő sérelmeiteket, és azonnal, fenntartás vagy makacs és neveléses republikánus önféjűség nélkül ismerjétek be, hogy hibáztatok.”⁵⁷ Tíz nappal később ismét felhívást intézett a lázadást támogató egyik régi barátjához, akit még Missouriiból ismert, s figyelmeztette, hogy a felkeléssel veszélybe sodorják az egész kolónia jövőjét. Érvelése Mexikóhoz való hűségéről tanúskodott: „Mindannyiótokat támogatlak ameddig csak a kormány iránt érzett kötelességem engedi, de én mexikói állampolgár vagyok és hivatalnok, s előbb áldoznám fel életem, semmint megszegném kötelességem és a hivatalra tett esküöm.”⁵⁸ [kiemelés tőlem, K. A.]

Egy másik résztvevőhöz egy héttel később írt leveléből azonban Austin identitásának kettőssége is kiderült. „Texas lakosaként természetesen mélyen érdeklődöm ügyetek iránt, minthogy szerintem jövőbeli boldogulásunk nagyban függ tetteinktől – amerikaiként minden olyan dolog iránt, ami amerikaiakkal kapcsolatos, élénken és melegen érdeklődöm, és mint mexikói, kötelességem, tisztességem és minden elkötelezettség, amit egy ember szentnek kell tartson, arra kötelez, hogy hűséges legyen ehhez a kormányhoz és e nemzet valódi érdekeihez. [...] Szolgálni kívánom fogadott hazám, ugyanakkor támogatni szeretném azokat a szülőhazámból származó honfitársaimat, akik Texasban a mi vidékünkön élnek és abban a hitben ringatom magam, hogy mindkét célt meg lehet valósítani, ha mindannyian hallgattok a józan észre...”⁵⁹ [kiemelés tőlem, K. A.] Ezt a fajta kettősséget fedezhetjük fel abban az üzenetében is, melyet ugyanezen a napon Victoria lakóihoz intézett. „Mexikóiként kötelességünk, hogy támogassuk és megvédjük az általunk választott kormányt, mely bennünket az engedékeny szülő kedvességével és nagylelkűségével fogadott. Emberként kötelességünk, hogy elfojtsuk a bűnt, az anarchiát és megakadályozzuk az indiánok mészárlását, és amerikaiként kötelességünk, hogy megvédjük ezt a büszke nevet attól a becstelenségtől, melyet ez a nacogdochesi banda okozhat számára, ha eltűrjük, hogy tovább folytassák tetteiket.”⁶⁰ [kiemelés tőlem, K. A.]

A fredóniai felkelést végül leverték, s ehhez Austin és telepesei katonai segítséget is nyújtottak. A lázadók azonban növelték a mexikói kormányzat kétségeit azzal kapcsolatban, mennyire megbízhatók a tartományban élő amerikai telepések. Ezért Austin fontosnak tartotta, hogy ismételten hangsúlyozza hűségét Mexikóhoz, s még erősebbre fűzze a szálakat a kormánnyal. Ehhez a sajtót is felhasználta. Amikor a spanyol hadsereg 1829 őszén sikertelen

⁵⁶ Lásd: „*The Fredonian Declaration of Independence*”, December 21, 1826. In: *Documents of Texas History*, 59–60. A felkelés okaival kapcsolatban lásd: Nevin: *The Texans*, 38. és Richardson, Rupert N. – Anderson, Adrian – Wintz, Cary D. – Wallace, Ernest (a továbbiakban: Richardson [et al.]): *Texas: The Lone Star State*. 8th ed. Abingdon, 2001. 71.; Fehrenbach: *Lone Star*, 163–164.

⁵⁷ SFA Williamsnek és Thompsonnak, 1826. december 14. In: AP I. 1533.

⁵⁸ SFA B. J. Thompsonnak, 1826. december 24. In: AP I. 1538–1540.

⁵⁹ SFA John Sproulnak, 1827. január 1. In: AP I. 1555–1556.

⁶⁰ SFA Victoria polgáraihoz, 1827. január 1. In: AP I. 1558–1559.

kísérletet tett arra, hogy Tampicónál partra szálljon, a *Texas Gazette* következő számában beszámolt a mexikóiak helytállásáról. „A mexikói köztársaság, bár fiatal még, s bár ellenségeink sokszor azt állították róla, hogy kormánya bomlásnak indult a belső megosztottság miatt, mégis az érett kor gyorsaságával és energiájával tud cselekedni, s ha szükséges, az unió egységének erejével. SZABAD POLGÁROK NEMZETE.”⁶¹ A cikk optimista következtetést vont le az egész tartományra nézve. „Ennek pozitív hatása lesz Texas fejlődésére is: nagyobb bizalmat ébreszt a bevándorlókban, s a kormány számára is lehetővé teszi, hogy figyelmének egy részét arra fordítsa, hogy elősegítse a nemzet ezen és bármely más részének haladását. Ezért aztán számtalan okunk van arra, hogy *mind mexikóiként, mind texasiként* országunk győzelmének örüljünk.”⁶² ([kiemelés tőlem, K. A.]

A mexikói kormánnyal történő együttműködés elősegítése érdekében szükségessé vált a kolonizációs törvények angol nyelvű közzététele. Ezért 1829 novemberében a *Texas Gazette* átmenetileg felfüggesztette a hírek publikálását, s „több előfizető kérésére” füzet formájában megjelentette a legfontosabb dokumentumokat.⁶³

A mexikói kormányt egyre nagyobb aggodalommal töltötte el az amerikai bevándorlók növekvő száma és befolyása. Félelmüket tovább fokozta Andrew Jackson 1829-es ajánlata, melyben az amerikai elnök nem sokkal megválasztása után öt millió dollárt kínált Texas megvételére. A mexikói kormány felháborodását fejezte ki, és követének azonnali visszahívására szólította fel Jacksonot.⁶⁴ Ezek után a mexikói vezetőkben egyre inkább érlelődni kezdett az a gondolat, hogy bizottságot kell létrehozni a határvidék helyzetének kivizsgálására. Tulajdonképpen már 1819 óta szükség lett volna erre. Az akkor létrejött úgynevezett Adams–Onís szerződés kijelölte a spanyol gyarmatok és az Amerikai Egyesült Államok közötti határt, s ezt örökölte a függetlenné váló Mexikó is. Az egyezményt azonban egyik állam sem ratifikálta. Ráadásul a tényleges határt a valóságban senki sem húzta meg. Így azután a létrehozott Határbizottság (*Comisión de Límites/Boundary Commission*) elsődleges feladatául azt kapta, hogy jelölje ki a helyszínen a mexikói–amerikai határt – természetesen az 1819-es megállapodás alapján. Mire azonban a bizottság ténylegesen felállt, a határfelmérésnél fontosabb feladatot is vállalnia kellett. A texasi események elengedhetlenné tették, hogy készüljön egy általános felmérés és helyzetértékelés a határvidékről, hogy feltérképezhessék, milyen intézkedésekre van szükség a nyugalom és a biztonság érdekében, mely területeket kell megerősíteni s hogyan.

⁶¹ *Texas Gazette*, October 13, 1829, 3.

⁶² *Texas Gazette*, October 13, 1829, 3.

⁶³ *Texas Gazette*, November 7, 1829.

⁶⁴ Korábban is történt már kísérlet a Sabine folyótól nyugatra fekvő terület megvásárlására. 1825-ben Henry Clay, az amerikai külügyminiszter azzal érvelt, hogy az északi határvidék átadásával Mexikó is jól járna, hiszen így Mexikóváros szó szerint központi helyet foglalhatna el az országban. 1829-ben az amerikai kormány követe, Anthony Butler még zsarolással is próbálkozott. Ezek után nem csodálkozhatunk a mexikói kormány reakcióján. Az USA területvásárlási ajánlataival kapcsolatban lásd: Meinig, Donald William: *The Shaping of America. A Geographical Perspective on Five Hundred Years of History*. Vol. 2, *Continental America, 1800–1867*. New Haven – London, 1993. 135.; Weber, David J.: *The Mexican Frontier, 1821–1846. The American Southwest under Mexico*. Albuquerque, 1982. 12., 170.; Wexler (ed.): *Westward Expansion*, 94.; Perrigo, Lynn I.: *The American Southwest. Its People and Cultures*. Albuquerque, 1971. 116.

Guadalupe Victoria mexikói elnök Manuel de Mier y Terán tábornokot nevezte ki az expedíció vezetőjévé.⁶⁵ Útjára elkísérte őt két másik katonatiszt, akik katonai és földrajzi megfigyelések elvégzésére kaptak megbízást, valamint civilek is, akik elsősorban természettudományos feladatokkal érkeztek, információkat gyűjtöttek. 1827. november 10-én indultak el Mexikóvárosból, s 1828. február 1-jén érkeztek meg Laredóba, majd március elején San Antonio de Béxarba. Ott hat hetet töltöttek, majd továbbindultak San Felipe de Austinba, ahová április végén értek, s két hétig Austinnál vendégeskedtek. A következő állomásuk Nacogdoches volt, s csak október végén jutottak el a határhoz, hogy eredeti feladatukat, a határfelmérést megkezdjék. Az árvizek miatt azonban innen idő előtt vissza kellett fordulniuk, 1829 elején hazaindultak Mexikóba.⁶⁶

Az expedíció tagjai részletes feljegyzést készítettek útjukról. Texas további sorsa szempontjából ezek közül a legfontosabb Manuel Mier y Terán naplója, illetve a kormánynak írt jelentései és javaslattervezete volt. Ezekből kiderül, hogy Terán még meg sem érkezett Austinba, amikor azt a következtetést vonta le, hogy meg kell állítani az amerikaiak további betelepülését Texasba, s lépéseket kell tenni befolyásuk ellensúlyozására. Hiába kerültek jó kapcsolatba Austinnal, s folytattak levelezést az expedíció további része alatt is, az *empresario* nem tudta Mier y Terán véleményét megváltoztatni.⁶⁷

Az amúgy is elég komor hangnemű jelentés hatását még fokozta, hogy 1829 végén kormányváltás történt Mexikóban, s a konzervatív, központosítási törekvésekre hajló Anastacio Bustamente került hatalomra.⁶⁸ Bár az új elnökkel 1822-es mexikóvárosi útja óta jó kapcsolatot ápolt Austin, Teránhoz hasonlóan őt sem tudta abbéli véleményében megingatni, hogy a növekvő észak-amerikai befolyás Texasban immár Mexikó területi egységét veszélyezteti. Az egyetlen kérdés 1830 tavaszán az volt, milyen konkrét lépéseket tesz az új kormány e befolyás csökkentésére. Terán még 1828 márciusában Guadalupe Victoria elnöknek írt jelentésében felvázolt egy javaslattervezetet,⁶⁹ majd hazatérése után, 1830. január elején még egyet. Ezekben a határvidék ellen-kolonizációját javasolta mexikóiakkal, illetve svájci és német bevándorlókkal. Intézkedéseket sürgetett a Texas és Mexikó többi része közötti kereskedelem fellendítésére s legfőképpen a mexikói katonai jelenlét növelésére az északnyugati tartományban. A mexikói törvényhozás elé 1830. február elején került a javaslat, s 1830. április 6-án vált törvénnyé. Azóta is a híres-hírhedt *április hatodikai törvény*ként szerepel minden Texas-történetben, s egyértelmű fordulópontot jelentett Mexikó és Texas viszonyában.⁷⁰

A törvény intézkedett a meglévő katonai helyőrségek megerősítéséről, illetve újak felállításáról a csempészet és az illegális bevándorlás megakadályozására. Terán azt remélte, hogy az erődök közelébe települő mexikói farmerek és kézművesek révén önálló katonai telepek

⁶⁵ Mier y Terán korábban harcolt a spanyolok elleni függetlenségi háborúban, majd egy ideig Mexikó hadügyminisztere is volt, de nem csupán katonaként szerzett érdemeket, hanem elismert természettudós, matematikus és mérnök volt.

⁶⁶ Az expedíció szervezéséről és Manuel de Mier y Terán javaslatairól a legjobb primér forrás Terán naplója: Jackson, Jack (ed.), Wheat, John (trans.): *Texas by Terán. The Diary Kept by Manuel de Mier y Terán on his 1828 Inspection of Texas*. Austin, 2000. Az expedíció szervezéséről és útjáról lásd a napló vonatkozó részeit. *Texas by Terán*, 3–5., 12.; Mier y Terán életrajzáról lásd: *Texas by Terán*, 201.

⁶⁷ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 212–214.

⁶⁸ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 217.

⁶⁹ Terán Guadalupe Victoria elnöknek, 1. levél, Béxar, 1828. március 28. In: *Texas by Terán*, 38–39.

⁷⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 217–221.

jönnek létre. Ez azonban nem valósult meg, sőt 1832-ben a legtöbb csapatot kivonták Texasból, mert az újabb politikai válság megoldására szükség volt rájuk a fővárosban.⁷¹

A törvény érvénytelenítette a nem teljesített *empresario* szerződéseket. Kivételt csupán azok jelenthettek, akiknek sikerült legalább száz családot letelepíteniük. Ilyen ügynök összesen kettő volt, Stephen Austin és Green DeWitt. Ha valamely amerikai Mexikóba kívánt bevándorolni, megtehetette, de a törvény tiltotta betelepedésüket az Egyesült Államokkal közvetlenül határos mexikói területekre. Ugyancsak tilos lett rabszolgák behozatala Texasba. Vicente Guerrero elnök még 1829. szeptember 15-én felszabadította a rabszolgákat Mexikóban, de a Coahuila–Texas területén végigsöprő tiltakozási hullám miatt végül a tartomány kivételt képezett e szabályozás alól.⁷²

Az 1830. április 6-ai törvény következményei

Az 1830. április 6-ai törvénnyel szemben mind a Texasban élő mexikóiak (*tejanók*) federalista csoportjai, mind az amerikai telepesek körében ellenállás bontakozott ki. Az amerikaiak két fő táborra oszlottak: az úgynevezett Háborús pártra és a Békepártra, melynek vezetője Stephen F. Austin lett. Mindkét csoport nagyobb politikai autonómiát szeretett volna Texas számára, hogy legfontosabb céljaikat elérhessék. Ezek közé tartozott az 1830. április 6-ai törvények visszavonása, a vámszabályok kedvező módosítása, hatékonyabb igazságszolgáltatás kiépítése és a rabszolgaság fenntartása. Alapjában véve ezek gazdasági kérdések voltak, kedvező megoldásuk a termelés növekedésével és az üzleti lehetőségek javulásával járt volna. Ezek a gazdasági problémák azonban politikai megoldást kívántak. Ezért a Békepárt azt szeretete volna elérni, hogy a mexikói kormány engedélyezze Texas számára a leválást Coahuila tartományról. A Wharton fivérek vezette Háborús párt tagjai viszont nem elégedtek volna meg Texas tartományi önállóságával, hanem magától Mexikótól akartak elszakadni.⁷³

A központi kormányzat és a telepesek közötti első nyílt konfliktusra 1832 nyarán került sor. Miután megtudták, hogy a mexikói hatóságok katonai erősítés küldését tervezik Texasba, egy csoport felfegyverzett texasi megadásra kényszerítette Anáhuac kicsiny helyőrségét. Az indok az új, kedvezőtlen vámszabályok érvényesítése volt, de a Háborús párt abban is reménykedett, hogy az akció felrázza a texasi közvéleményt, még mielőtt a centralista erők a tartomány megszállására megérkeznek. Tervük azonban nem vált be. Sőt, Texas-szerte elítélték a támadást, és az egyes települések kormány iránti hűségüket fejezték ki.⁷⁴ Ekkor még a legtöbb texasi, köztük Stephen F. Austin továbbra is a mexikói politikai kereteken belül képzelte el a jövőt, s békés megoldást keresett. Küldötteik 1832. október 1-jén, majd 1833. április 1-jén San Felipe de Austinban találkoztak, s petícióikban Texas és Coahuila különválását és az 1830-as törvény bevándorlás-ellenes részének visszavonását szorgalmazták, illetve vámmentességet kértek. Az 1833-as ülésen elfogadtak egy alkotmányt is, melyet az 1780-as massachusettsi alkotmány alapján készítettek el. Austinra esett a választás, hogy az állami státuszért folyamodó petíciót és az alkotmányt Mexikóvárosba vigye. 1833. április végén indult útnak azzal a meggyőződéssel, hogy ez az utolsó esély a békés megegyezésre. Néhány nappal elindulása előtt egy magánlevélben a következőt írta: „Mindig is elleneztem az elsietett és meggondolatlan lépéseket, de ha folyamodványunkat elutasítják, azt kell, hogy

⁷¹ Weber: *The Mexican Frontier*, 172.

⁷² Weber: *The Mexican Frontier*, 172.; Calvert – De León: *The History of Texas*, 58–59.

⁷³ Weber: *The Mexican Frontier*, 245.; Calvert – De León: *The History of Texas*, 60–61.

⁷⁴ Weber: *The Mexican Frontier*, 248.; Calvert, Robert A. – De León, Arnaldo: *The History of Texas*. 2nd ed. Arlington Heights, Ill, 1996. 61.

mondjam, kimerítettük a mérsékelt megoldást kereső lehetőségeket, és teljesen más utat kell választanunk.”⁷⁵

A különválást ugyan nem sikerült elérnie, de közbenjárására, illetve a központosítási törekvéseket ellenző *tejanók* petíciója nyomán, s valószínűleg azért is, hogy egy esetleges felkelést megelőzzenek, a mexikói kongresszus 1834. májusi hatállyal visszavonta az 1830-as törvény bevándorlás-ellenes részét. Szerepet játszott ebben az is, hogy 1833 januárjában a federalista programmal induló Antonio López de Santa Anna elnökké választásával fordulat történt az országban. A tavasz folyamán Coahuila–Texas törvényhozása a centralizáció mérséklését célzó számos változtatásról döntött a helyi kormányzás hatékonyságának növelése érdekében. Többek között lehetővé tették az angol nyelv használatát a hivatali ügyintézésben, engedélyezték az *empresario* szerződések meghosszabbítását, növelték a helyi bíróságok számát, és lehetőséget biztosítottak az esküdszéki tárgyalásra. Ugyancsak emelték a texasi képviselők számát az állam törvényhozásában, s magát Texast három körzetre osztották.⁷⁶

A feszültségek növekedése

Az 1830. április 6-ai törvény visszavonását követően átmenetileg nyugalmasabb időszak következett Texasban, s ez Austin és a Békepárt sikerét jelentette. Ekkor azonban váratlan dolog történt. Austin már hazafelé tartott Mexikóvárosból, amikor 1834 januárjában Saltillóban letartóztatták, s visszavitték a fővárosba. Indokként az 1833. október elején San Antonio városi tanácsához írt levele szolgált, melyben a Coahuilától való elszakadás megszervezését sürgette: „Remélem, nem vesztegetik az időt, és levelet küldenek Texas minden városi tanácsához, arra buzdítván őket, hogy egyesítsék erőiket egy olyan lépésre, mely nyomán Coahuilától független helyi kormányzatot hoznak létre, habár a központi kormány eddig ehhez nem járult hozzá.”⁷⁷ Austin levelét természetesen továbbították a központi kormányzathoz, ahol hangnemét igen veszélyesnek ítélték, s azonnal elrendelték letartóztatását.⁷⁸ A mexikói kormánnyal mindig is megegyezésre törekvő Austint 1834 januárjától decemberig tartották fogva. Ekkor is csak óvadék ellenében hagyhatta el a börtönt, de a fővárost csak azt követően, hogy a mexikói kongresszus 1835 májusában általános amnesztiát hirdetett.⁷⁹

Eközben újabb fordulat történt a mexikói belpolitikában. Santa Anna, aki korábban alelnökét, Gómez Fariast kérte fel arra, hogy a helyi érdekek figyelembevételével reformokat vezessen be az országban, 1834 tavaszán veracruzai birtokáról váratlanul visszatért Mexikóvárosba, s átvette a hatalmat. Minthogy a reformok hatalmas ellenállást váltottak ki az egyház és a hadsereg köreiből, Santa Anna újabb, ezúttal konzervatív fordulatot hajtott végre, s a saját kezében összpontosította a hatalmat. Centralistákból új kongresszust állított fel,

⁷⁵ SFA unokatestvérének, Henry Austinnak, 1833. április 19. In: AP I. 953–954.

⁷⁶ Calvert – De León: *The History of Texas*, 62.; Perrigo: *The American Southwest*, 118.

⁷⁷ SFA Béxar városi tanácsának, 1833. október 2. In: AP I. 1007–1008.

⁷⁸ „[A levél] olyan állításokat is tartalmaz, melyek alkalmasak [...] egy botrányos revolúció kirobbantására, főleg ha sikerül azon a településen is nyilvánosságra hozni, mely nevét viseli [San Felipe de Austin], mielőtt ezen Állam Legfelsőbb Kormányza parancsba adja azokat az intézkedéseket, melyek ahhoz szükségesek, hogy ezeket a nagyon veszélyes elveket még csírájukban elfojtsák.” Francisco Vidaurri y Villaseñor Óexcellenciájának [a Hadügyminiszternek?], 1833. december 11. Idézi: Cantrell: *Stephen F. Austin*, 278.

⁷⁹ Perrigo: *The American Southwest*, 118.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 305.; Weber: *The Mexican Frontier*, 247.

feloszlatta az egyes államok törvényhozó testületeit, az államok véderejét minimálisra csökkentette, s a közigazgatási rendszert is teljesen átszervezte.⁸⁰

A centralista fordulat politikai válságot idézett elő Coahuila–Texasban. Saltillo helyett még 1833-ban Monclova lett az állam fővárosa, de az ottaniak 1834 nyarán nem fogadták el Santa Anna új kormányát. Erre válaszként a Saltillóban lévő politikai vezetők Santa Anna mellett foglaltak állást, s létrehoztak egy rivális állami kormányt, azt remélve, hogy Santa Anna megjutalmazza majd őket hűségükért, s visszanyerhetik a főváros státuszt. A két kormány alatt azonban az állam anarchiába süllyedt, s Monclovában fegyveres megmozdulások törtek ki.⁸¹ Az erőszakos cselekedetek hamarosan átterjedtek Texasra is. Hiába született több kormány iránti hűségnyilatkozat 1835 nyarán, ezek nem tudták meggyőzni Mexikó katonai parancsnokságát, hogy az elégedetlenkedőket békés úton le lehet szerelni. Számukra az Anáhuac elleni támadás a régen várt lázadás kezdetét jelezte, s megerősítette őket abbéli szándékukban, hogy erősítést küldjenek Texasba. Minthogy tudták, hogyan viszonyulnának a texasiak a katonai megszálláshoz, illetve számos olyan texasi volt, aki ténylegesen hű maradt a kormányhoz, biztosították a Texasban élőket, hogy a katonaság tiszteletben fogja tartani a törvényiszteelő polgárok jogait.⁸² Hűségük bizonyosságként azonban azt követelték a texasi előljáróktól, hogy tartóztassák le a bajkeverőket, az Anáhuac elleni támadás vezetőit, a federalista monclovai törvényhozás képviselőit, valamint a Yucatán félsziget liberális politikusát, Lorenzo de Zavalát, aki 1835-ben menekült Texasba. A texasi hatóságok azonban egyetlen embert sem tartóztattak le a lázadók közül, így a mexikóiak felkészültek a csapatok északra küldésére, hogy elejét vegyék a további szervezkedéseknek.⁸³

A készülő centralista „invázióról” szóló hírek, melyekhez még olyan híresztelések is társultak, hogy a mexikóiak fel fogják szabadítani a rabszolgákat, fokozatosan egymás felé közelítették a Háborús és a Békepárt tagjait. Eközben Stephen F. Austin is visszatért Texasba. Immáron meg volt győződve arról, hogy a federalizmus sorsa megpecsételődött. Unokahúgának, Mary Austin Holley-nak arról írt, hogy Texasnak teljesen el kell szakadnia Mexikótól. Még ennél is tovább ment, amikor kijelentette: „...tény, hogy az Egyesült Államok részévé kell, hogy váljunk”.⁸⁴ 1835. szeptember 8-ai, Brazoria lakosaihoz intézett beszédében pedig már azt jósolta, hogy „ha fegyveres erőt küldenek erre a vidékre, annak elkerülhetetlen következménye a háború kitörése lesz”.⁸⁵

A texasi függetlenségi háború

Amikor a centralista erők 1835 kora ősztén Texasba érkeztek, általános ellenállásba ütköztek. Gonzalesnél a telepések megtagadták egyetlen ágyújuk átadását a mexikói katonáknak, s október 2-án megfutamították őket. Egy héttel később a felkelők Goliad erődjét foglalták el. Október végén pedig Austin vezetésével San Antoniót vették ostrom alá, melyet Martín Perfecto de Cos tábornok, a keleti belső provinciák főparancsnoka (*Comandante General de las Provincias Internas de Oriente /Commanding General of the Eastern Internal Provinces*)

⁸⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 300.; Fehrenbach: *Lone Star*, 184.; Semo, Enrique (coord.): *México, un pueblo en la historia*, 1983. 124–125.; Salvat, Juan – Rosas, José Luis: *Historia de México*. 1986. Tomo 10, 1772.

⁸¹ Weber: *The Mexican Frontier*, 247–248.

⁸² Weber: *The Mexican Frontier*, 249.

⁸³ Weber: *The Mexican Frontier*, 249.

⁸⁴ Austin Mary Holley-nak, New Orleans, 1835. augusztus 21. In: Jenkins, John J. (ed.): *Papers of the Texas Revolution*. I. Austin, 1973. 361–362.

⁸⁵ SFA beszéde Brazoriában. 1835, szeptember 8. In: AP III. 118.

nem sokkal korábban foglalt el hét-nyolcszáz katonával. Utánpótlásukat azonban a texasiak elvágták, így december 11-én megadásra kényszerültek egy kisebb, körülbelül háromszáz fős texasi erő előtt. A győztesek szabad elvonulást engedélyeztek Cos és csapatai számára, miután szavukat vették, hogy nem tesznek olyat, ami ellenkezik az 1824-es alkotmánnyal.⁸⁶

Eközben 1835. november elején a federalista rendszer széthullásának tudatában Brazos és Nacogdoches körzetének tizenkét városából ötvenöt küldött gyűlt össze tanácskozássra San Felipe de Austinban. Heves viták után 1835. november 6-án ideiglenes kormány felállításáról döntöttek, majd pedig kiadtak egy feltételes függetlenségi nyilatkozatot. Az amerikai függetlenségi nyilatkozatra emlékeztető pontokban kijelentették, hogy a centralisták „felbontották a Társadalmi Szerződést, mely Texas és a Mexikói Konföderáció többi Tagja között létezett”. Elítélték Santa Anna zsarnoki rendszerét, s az ember „természetes jogaira” hivatkozva kinyilvánították, hogy a texasiak meg fogják védeni szabadságjogaikat és az 1824-es alkotmányt. Segítséget ajánlottak minden mexikóinak, aki csatlakozik a katonai despotizmus elleni küzdelemhez. Érvelésük sajátos volt, hisz a küldöttek hűséget esküdtek a nemzetre „egészen addig, míg ezt a nemzetet az [1824-es] Alkotmány szerint kormányozzák...” Mivel azonban ez az alkotmány már nem volt érvényben, Texas bejelentette jogát, „hogy kiváljon az Unióból, s független Kormányzatot hozzon létre”. Azáltal, hogy egy hatályon kívül helyezett alkotmányhoz való hűségüket deklarálták, a texasiak egyszerre nyilváníthatták ki függetlenségüket, s kelthették a hűség látszatát.⁸⁷

Texas ekkor már háborúban állt, ezért sokan a függetlenségi nyilatkozat azonnali kibocsátása mellett foglaltak állást. A texasiak többsége azonban elfogadta a november 7-ei federalista párti deklarációt, valószínűleg abban reménykedve, hogy így elnyerik a centralizmust elutasító mexikóiak támogatását, s időt nyernek, hogy az Egyesült Államoktól is segítséget szerezzenek. A küldöttek háromfős delegációt indítottak az Egyesült Államokba, melynek Stephen F. Austin is tagja volt. Legfontosabb feladatuként puhatolózniuk kellett a függetlenség kinyilvánítása, illetve az esetleges annexió kapcsán várható amerikai reakcióval kapcsolatban.⁸⁸ A gyűlésen döntöttek önálló haderő felállításáról is, s parancsnokává Sam Houstont választották. Elfogadtak egy tervet az ideiglenes kormány összetételéről. A kormányzó és helyettese mellett egy általános tanács felállításáról határoztak, melybe minden város delegált egy főt.

A tanácskozás november 14-én oszlott fel, de tagjai megegyeztek, hogy 1836. március 1-jén ismét találkozhatnak.⁸⁹ A testület több kérdésben alapvető fontosságú határozatot hozott, néhány döntése azonban átmenetileg kedvezőtlenül befolyásolta a texasiak helyzetét. Legjobb szándékuk ellenére megfosztották Texast két igen jelentős személyiség szolgálatától. Igaz, hogy Austin híres volt diplomáciai érzékéről, ezért logikusnak tűnt, hogy ő utazzon az Egyesült Államokba, de igen nagy szükség lett volna rá Texasban is. Potenciális vezetője lehetett volna az ideiglenes kormánynak. Houston főparancsnokká történő kinevezésével pedig az volt a probléma, hogy még nem volt hadserege. Ráadásul nem megfelelően határozták meg a kormányzó és az általános tanács hatáskörét és egymáshoz való viszonyukat. S míg Henry Smith, a megválasztott kormányzó inkább a Háborús párt programjával szimpatizált, a tanács inkább a mérsékeltbé Békepárt terveit támogatta. Ez igen komoly belső ellentétekhez vezetett, s egy idő után megbénította az ideiglenes kormány működését.⁹⁰

⁸⁶ Weber: *The Mexican Frontier*, 250.; Richardson [et al]: *Texas, The Lone Star State*, 103–105.

⁸⁷ Weber: *The Mexican Frontier*, 245.; Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 106–107.

⁸⁸ Weber: *The Mexican Frontier*, 250.; Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 107.

⁸⁹ Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 107.

⁹⁰ Richardson [et al.], *Texas, The Lone Star State*, 107–108.; Fehrenbach: *Lone Star*, 200–201.

Stephen Austin a Háborús párt vezetője, William Wharton és a szintén Háborús párthoz tartozó Branch Archer társaságában kelt útra 1835 karácsonyán. December 26-án szálltak hajóra, s egy hét alatt értek New Orleansba. Ez alatt az idő alatt alkalmuk adódott arra, hogy jobban megismerjék egymást, és átbeszéljék küldetésük célját. A texasi küldöttektől kapott megbízás alapján egy millió dollár értékben kellett kölcsönt szerezniük, adományokat gyűjteniük, lőszert és egyéb ellátmányt vásárolniuk a hadsereg számára, s lehetőség szerint hajókat is, valamint önkénteseket toborozniuk.⁹¹

A három megbízott New Orleansba érkezve értesült arról, hogy Santa Anna sereggel indult Texas ellen. Austin a hír hallatán arra a következtetésre jutott, hogy csakis a függetlenség azonnali deklarálása s a megvédéséért folytatott harc vívhatja ki az amerikaiak szimpátiáját, s hozhatja meg a várt segítséget. Be kellett látnia, hogy Whartonnak igaza volt, amikor a mexikói federalistákkal való együttműködést és a megegyezésre való törekedést hiábavalónak tartotta. Így a New Orleansból hazaküldött levelekben már egyértelműen a függetlenség mellett foglalt állást, s ezt tette akkor is, amikor a lakosok gyűlésén felszólalt. Látogatásuk eredményesnek bizonyult: kétszázötvenezer dollár értékű kölcsönről kötöttek megállapodást. Igaz, ennek csupán húsz százalékát kapták kézhez, a fennmaradó összeget akkorra ígérték a helyiek, amikor a texasiak gyűlése ratifikálja a megállapodást.⁹²

Austin és Archer egy ideig még New Orleansban tartózkodott, s január 25-én indultak tovább a Mississippi folyó egyik gőzösén, hogy Nashville-ben csatlakozzanak Whartonhoz. Február 8-án érkeztek meg. Nehezítette útjukat, hogy közben igen hidegre fordult az idő, Wharton influenzás lett, amit Austin is elkapott, így csak a hónap végén tudtak továbbutazni.⁹³

Eközben a hírek igaznak bizonyultak, Santa Anna parancsára a mexikói seregek közel hatezer katonával Texas megeregulázására indultak.⁹⁴ A főszereg 1836. február 16-án kezdte meg az átkelést a Rio Grandén, s február 23-án érte el San Antoniót. A régi San Antonio de Valero missziót, ismertebb nevén Alamót William Travis védte alig kétszáz emberrel. Többször is üzent segítségért, de hiába.⁹⁵ Március 6-án Santa Anna katonáival végső rohamra indult, s bevette az erődítményt. Texasi oldalon mindössze néhány túlélő maradt.⁹⁶

Alamo ostroma idején a texasi küldöttgyűlés 1836. február 1-jén megválasztott tagjai Washington-on-the-Brazosban találkoztak, ülésüket március 1-jén nyitották meg.⁹⁷ Már az első nap elnököt választottak, s George C. Childress vezetésével kijelöltek egy öttagú bizottságot a függetlenségi nyilatkozat megfogalmazására. A dokumentumot másnap egyhangú szavazattal elfogadták.⁹⁸ Március 4-én Sam Houstont választották az összes szárazföldi texasi erő főparancsnokává, majd tizenhatodikáról tizenhetedikére virradó éjszaka az alkotmány életbelépéséig ideiglenes kormányt választottak. Az elnök David G. Burnet lett, az alelnök pedig

⁹¹ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 334.

⁹² Ennek értelmében 8%-os kamatot számítottak fel, de a texasiak az összeget és a kamatot is törleszthették közzöldjeik terhére. Emiatt a későbbiekben persze sokan bírálták az egyezséget. Cantrell: *Stephen F. Austin*, 335.

⁹³ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 337–338.

⁹⁴ Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 109.; Perrigo: *The American Southwest*, 121.

⁹⁵ *Telegraph and Texas Register*. March 5, 1836.

⁹⁶ Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 109–112.; Fehrenbach: *Lone Star*, 207–214.

⁹⁷ Az ötvenkilenc képviselőből ötvenkettő az Egyesült Államokból származott. Egy Angliából, egy Írországból, egy Kanadából, egy Skóciából jött, s három mexikói volt köztük, akik közül ketten – José Antonio Navarro és José Francisco Ruíz – Texasban születtek.

⁹⁸ „*The Texas Declaration of Independence*”, March 2, 1836. In: *Documents of Texas History*, 98–99.

a mexikói Lorenzo de Zavala. Ők hajnali négy órakor letették a hivatali esküt. Néhány órával később a küldöttgyűlés feloszlott.⁹⁹

Texas függetlenségének deklarálásáról és a politikai fejleményekről azonban Austin és társai még nem tudhattak, amikor útjuk következő állomására, Louisville-be megérkeztek. Ezért Austin 1836. március 3-án kelt levelében, melyet Henry Smith – már csak volt – kormányzónak írt, változatlanul a függetlenség melletti állásfoglalást sürgette. Azzal érvelt, hogy egyébként értelmetlen lenne Washingtonba utazniuk, hisz ahhoz, hogy az Egyesült Államok kormányától támogatást kapjanak, és esetleg Texas annexiójára is sor kerülhessen, először diplomáciai elismerésre lenne szükség, ami viszont nem történhet meg a függetlenség kinyilvánítása nélkül.¹⁰⁰

A Kentucky állambeli Louisville-ből Cincinnati és Maysville érintésével 1836. március végén érkezett meg a küldöttség Washington D. C.-be. Az újságokból ugyan hamarosan tudomást szereztek a texasi függetlenségi nyilatkozatról, de hivatalos értesítést még mindig nem kaptak a texasi kormánytól, s nem volt megfelelő felhatalmazásuk sem, hogy akár a diplomáciai elismerésről, akár az Egyesült Államokhoz történő csatlakozásról tárgyaljanak.¹⁰¹ Egy hetet töltöttek el így a fővárosban, majd különváltak. Wharton, aki jó kapcsolatot ápolt Andrew Jackson elnökkel, Washingtonban maradt, Archer a virginiai Richmondba utazott, Austin pedig először Philadelphiába, majd New Yorkba. Az elkövetkező hetek során találkozott a keleti parti városok üzleti és politikai életének prominens személyiségeivel, de csupán százezer dolláros kölcsönről sikerült megállapodnia, melyből tízezret kapott kézhez. Késérőséggel töltötte el ez is és a Texasból érkező hírek is.¹⁰²

Alamo elfoglalása után ugyanis Santa Anna katonái egy részét egy közel négyszáz fős önkéntes texasi csapat ellen küldte, melyet James W. Fannin vezetett. Az ütközetre Goliad mellett került sor. A mexikóiak megadásra kényszerítették a texasiakat, de a fegyverletételért cserébe szabad elvonulást ígértek. Ehelyett azonban Santa Anna a foglyok kivégzését rendelte el, akiket 1836. március 27-én mindenféle bírói tárgyalás nélkül lemészároltak.¹⁰³ Amikor Austin ennek híret vette, de még nem szerzett tudomást Sam Houston április 21-ei San Jacinto melletti győzelméről, L. F. Linnek, Missouri állam szenátorának írt levelében úgy fogalmazott, hogy a konfliktus nem más, mint „barbár és despotikus elvek háborúja, melyet a korcs spanyol-indián és néger faj visel a civilizáció és az angolszász faj ellen”.¹⁰⁴ Ezért arra kérte az Egyesült Államokat, küldjön hadsereget Texasba, s parancsoljon megálljt Santa Annának. Retorikájának bizonyos elemei a déli rabszolgatartó ültetvényesek jelentős részének nézeteit tükrözték, de a faji előítéletet sugalló megfogalmazás valószínűleg nem személyes meggyőződéséből, sokkal inkább a körülmények okozta kétségbeeséséből fakadt. A háborús válságot, illetve hazatértét követően, 1836 augusztusában már árnyaltabban fogalmazott, s a történetekért a spanyol gyarmati múltat tette felelőssé: „...[a mexikói] káoszt az okozta, hogy nagyon gyors volt az átalakulás a túlzott spanyol rabszolgaságból és tudatlanságból a túlzott republikánus szabadságba.”¹⁰⁵

Stephen F. Austin május közepén visszautazott a fővárosba, s már az Ohio folyó egyik gőzösén hazafelé tartott, amikor értesült a Sam Houston vezette texasi sereg sikeréről. Sam

⁹⁹ Richardson [et al.]: *Texas, The Lone Star State*, 114–115.

¹⁰⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 338.

¹⁰¹ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 343.

¹⁰² Cantrell: *Stephen F. Austin*, 345.; Fehrenbach: *Lone Star*, 235.

¹⁰³ Perrigo: *The American Southwest*, 123.; Fehrenbach: *Lone Star*, 225–227.

¹⁰⁴ SFA L. F. Linn szenátornak, 1836. május 4. In: *The Papers of the Texas Revolution*, VI. 160–164.

¹⁰⁵ SFA W. S. Archernek, 1836. augusztus 15. In: AP III. 416.

Houston március eleji megbízását követően hozzájárult a hadsereg toborzásához és megszerzéséhez, de tudta, hogy a mexikói fősereggel való megütközéshez hosszabb felkészülésre van szüksége, ezért kitért útjából, s visszavonult kelet felé. A texasiak közül sokan elmenekültek San Antonióból, sőt az ideiglenes kormány is elköltözött, s átmenetileg a Galvestoni-öböl partján fekvő Harrisburg lett az új főváros. Houston terve viszont bevált, seregéhez egyre többen csatlakoztak, nemcsak texasiak, hanem önkéntes egységek érkeztek Mississippire, Kentucky és Ohio államból is.¹⁰⁶

Közben Santa Anna megosztotta erőit, s egy részüket – körülbelül ezeröttszáz katonát – kelet felé vezette, hogy üldözőbe vegye a visszavonuló texasiakat. A mai Houstonhoz közel, a San Jacinto folyó partján a texasiak nyolcszáz fős serege azonban meglepte, s 1836. április 21-én teljesen megsemmisítette a centralistákat. Santa Anna elmenekült a csata helyszínéről, de fogságba ejtették, és beleegyezzen a mexikói csapatok Rio Grande mögé történő visszavonásába.¹⁰⁷ Habár Mexikó sohasem ratifikálta a szerződéseket, Texas függetlensége tulajdonképpen megvalósult, s a Texasi Köztársaság politikai kereteinek kialakításában már Stephen Austin is részt vett.¹⁰⁸

Austin hazaérkezése

Austin 1836. június 10-én érkezett meg New Orleansba, s ekkor értesült a történeletről. Ennek ellenére csalódott volt, s az Egyesült Államokban töltött hat hónapot elvesztegetett időnek érezte. Úgy gondolta, sokkal nagyobb szükség lett volna rá Texasban, s amikor június végén visszaérkezett az immár független államba, lázas igyekezettel látott hozzá a politikai egyeztetésekhez és birtokai ügyeinek rendezéséhez. Július 1-jén meglátogatta Santa Annát a Brazos folyó mentén fekvő kis falu, Columbia börtönében. Austin terve az lett volna, hogy a mexikói tábornokkal levelet írjat Andrew Jackson elnöknek, melyben felkéri őt, hogy közvetítsen Texas és Mexikó között, amit az elnök amerikai katonai jelenléttel is támogatott volna, s a végleges rendezés után Santa Anna visszatérhetett volna Mexikóba.¹⁰⁹ Eközben azonban a washingtoni kormányzat már elismerte a Santa Anna helyére lépő új mexikói kormányt, mely elutasította a tábornok visszafogadását.

Austin ezek után Velascóba utazott, ahol az Egyesült Államokból épp visszatérő Wharntonnal és Archerrel találkozott. Egyrészt elkészítették a beszámolót amerikai küldetésükről, másrészt társai megerősítették abbéli meggyőződésében, hogy indulnia kell a közelgő választásokon a Texasi Köztársaság elnöki tisztségéért. Jelöltségét augusztus 4-én hozta nyilvánosságra.¹¹⁰ Vele szemben a Háborús párt jelöltjeként Henry Smith indult. Bár Austin meghatározó szerepet játszott az első texasi kolóniák alapításában, s a tartomány gazdasági és

¹⁰⁶ Perrigo: *The American Southwest*, 123.; Fehrenbach: *Lone Star*, 235. Érdemes megjegyezni, hogy később a mexikói kormány ezért tiltakozását fejezte ki, arra hivatkozván, hogy az USA beleavatkozott a küzdelembe. Az igaz, hogy Jackson elnök nem adott ki semlegeségi nyilatkozatot, de reguláris amerikai erők sohasem érkeztek Texas megsegítésére.

¹⁰⁷ „*The Treaty of Velasco*”, *May 14, 1836*. In: *Documents of Texas History*, 117–118.; Fehrenbach: *Lone Star*, 241.; Salvat – Rosas: *Historia de México*, X. 1773–1774.

¹⁰⁸ Perrigo: *The American Southwest*, 124.; Weber: *The Mexican Frontier*, 251.; Fehrenbach: *Lone Star*, 230–233.; Semo: *México, un pueblo en la historia*, 125.; Sierra, Justo: *Evolución política del pueblo mexicano*. Obras Completas Tomo XII. México, 1977. 215–216.; Vázquez, Josefina – Meyer, Lorenzo: *México frente a Estados Unidos (Un ensayo histórico, 1776–1993)*. México, 1995. 49.

¹⁰⁹ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 349.

¹¹⁰ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 350.

politikai fejlődésében, így sokak körében népszerű volt, esélyeit nagymértékben csökkentette az a tény, hogy a legkiélezettebb időszakban távol volt a tartománytól, azt megelőzően pedig folyamatosan együttműködésre törekedett a mexikói kormánnyal. Ennek ellenére bizakodással töltötte el, hogy amerikai megbízatásukat követően már Wharton, Archer és a Hábórus párt jó néhány tagja is mellette foglalt állást Henry Smith-szel szemben. Arra azonban nem számított, hogy két héttel a választások előtt Sam Houston is jelölteti magát elnöknek. A katonai sikert követően Houston politikai szerepvállalását az is indokolhatta, hogy ő nem kötelezte el magát korábban sem a Békepárt, sem a Hábórus párt mellett, így alkalmas lehetett a két csoportosulás közötti kompromisszum megteremtésére, s frissen szerzett befolyása révén konszolidálni tudta a függetlenné vált államot.

A Texasi Köztársaság megalakulása

1836 júliusában David G. Burnet, a Texasi Köztársaság ideiglenes elnöke szavazást és választást írt ki szeptember első hétfőjére. Dönteni kellett a texasi küldöttgyűlés által készített alkotmány elfogadásáról, a tisztviselők választásáról és az Amerikai Egyesült Államokhoz történő csatlakozásról. Texas polgárai Sam Houstont választották meg az első, kétéves elnöki terminusra. Több mint ötezren szavaztak rá, miközben ellenfeleire, Henry Smithre és Austinra csupán néhány százat. Hasonlóképpen elsőpró többséget kapott az annexió ügye is.¹¹¹

Houston kormányában Stephen F. Austin lett a külügyminiszter, Henry Smith a pénzügyminiszter, William Wharton pedig arra kapott megbízást, hogy a Texasi Köztársaságot Washington D. C-ben képviselje. A politikai konszolidáció kezdeti lépéseiben még fontos szerepet játszott Austin, új feladatát azonban már nem sokáig tudta ellátni, alig két hónappal a kormány hivatalba lépése után meghalt.

A választásokat megelőző napokban Austin már súlyos beteg volt. Követi megbízatása Mexikóba, majd az Egyesült Államokba, a mexikóvárosi börtön, a hosszú, fárasztó utazások és az időjárás okozta viszontagságok legyengítették szervezetét. Amikor Texasba visszatért, nem volt hol lakjon, mert San Felipét a függetlenségi háború alatt felégették, s otthona is a lángok martalékává vált. Végül egyik barátja, az ír származású George B. McKinstry ajánlott fel számára egy szobát a még mindig határvidéki kis falu, de a háború vége óta fővárosként funkcionáló Columbia városában. Austin egy kis, fűtetlen szobában lakott, itt rendezte be külügyminiszteri hivatalát is. Fáradhatatlanul dolgozott, de december végén újból megfázott, majd tüdőgyulladást kapott. Az orvosok mindent megpróbáltak, de nem tudtak segíteni rajta. 1836. december 27-én meghalt. Szemtanúk szerint utolsó szavai a következők voltak: „Elismerték Texas függetlenségét! Nem olvastátok az újságban? Doktor Archer mondta nekem.”¹¹²

Sam Houston még aznap utasítást adott a hadügyminiszternek, hogy a kormány nevében hivatalosan jelentse be a történeteket. „Texas Atyja nincs többé! A vadon első úttörője elment! Stephen F. Austin tábornok, külügyminiszter ezen a napon elhunyt” – szólta a közlemény.¹¹³ Houston rendelkezése szerint a következő harminc napban a kormány tagjainak fekete karszalagot kellett viselniük, hogy „tisztelegjenek [Austin] tekintélye és erkölcsi tartása előtt, s

¹¹¹ Perrigo: *The American Southwest*, 124.; Cantrell: *Stephen F. Austin*, 355.; Fehrenbach: *Lone Star*, 245–246.

¹¹² Idézi Cantrell: *Stephen F. Austin*, 364.

¹¹³ Nevin: *The Texans*, 204.

kifejezzék a nemzet háláját fáradhatatlan odaadása és felbecsülhetetlen jelentőségű szolgálata iránt”.¹¹⁴

Austin negyvenhárom évesen halt meg, tizenöt évvel azután, hogy Texasba érkezett. A tartomány helyzete jelentősen megváltozott ez idő alatt, de Austin utolsó szavai csak reményeit tükrözték, hiszen a Texasi Köztársaság függetlenségét 1836 végén még egyetlen ország sem ismerte el. Az Egyesült Államok kongresszusa elutasította az annexióra vonatkozó kérelmet, de Andrew Jackson elnöksége utolsó napján, 1837. március 3-án a diplomáciai elismerés jeleként követet nevezett ki Texasba.¹¹⁵ Stephen Austin ezt már nem érte meg, s azt sem, amikor hosszú vitákat követően a terület végül 1845-ben az Amerikai Egyesült Államok 28. tagállama lett,¹¹⁶ de vitathatatlannul fontos szerepet játszott Texas 19. század eleji történetében, s bár eredeti szándéka nem ez volt, annak amerikaivá válásában is.

Amikor az 1821-ben függetlenné vált Mexikó kormánya megerősítette az Austin család számára adott engedélyt az első háromszáz amerikai család betelepítéséről, Stephent több cél is vezette. Egyrészt az apjától örökölt feladatot szerette volna végrehajtani – a család adósságait törleszteni és a gazdasági vállalkozást sikerre vinni –, másrészt ezzel párhuzamosan a gyéren lakott határvidéki terület benépesítését igyekezett elősegíteni. Bár számos nehézségbe ütközött, és sokszor kétségek gyötörték, abban is bízott, hogy önálló vállalkozása révén kiléphet apja árnyékából. Tudta, hogy a siker egyik legfontosabb záloga az lehet, ha együttműködik a mexikói kormánnyal. *Empresarió*ként amerikaiak százainak Texasba érkezését és letelepedését készítette elő s szervezte meg, miközben saját, egyre gyarapodó birtokainak ügyeit is intézte. Így fokozatosan a texasi gazdasági és politikai elit egyik legbefolyásosabb tagjává vált. Vezető szerepét elismerték a Texasban élő amerikai üzletemberek és politikusok, Green DeWitt, Sterling C. Robertson, David G. Burnet, a Wharton fivérek, s a *tejanók* (mexikói származású texasiak), Martín de León, Juan Nepomuceno Seguín, Lorenzo de Zavala, José Antonio Navarro is.¹¹⁷

Amikor azonban megnövekedett a tartomány népessége, s az újonnan érkezők már nem kértek engedélyt sem az *empresarió*któl, sem a mexikói kormányzattól a letelepedésre, miközben Santa Anna elnöksége alatt ismét felerősödtek a központosító törekvések az egész országban, Austin is választás elé került. A radikális Hábórus párttal szembehelezkedve még ekkor is megoldást keresett, s a texasiak megbízásából Mexikóvárosba utazott. Távolléte alatt azonban felgyorsultak az események Texasban, s mire visszatért, már kicsúszott kezéből

¹¹⁴ Cantrell: *Stephen F. Austin*, 365.

¹¹⁵ Nevin: *The Texans*, 204.

¹¹⁶ „*The Resolution Annexing Texas to the United States*”, March 1, 1845. In: *Documents of Texas History*, 146–147.; Perrigo: *The American Southwest*, 133–134.; Calvert – De León: *The History of Texas*, 102–103.; Fehrenbach: *Lone Star*, 265–267.

¹¹⁷ Green DeWitt 1822-ben Kentuckyból költözött Texasba, s az Austin teleptől délnyugatra közel kétszáz családot telepített le. Sterling C. Robertson Tennessee államból érkezett, s közel hatszáz család beköltözését szervezte meg. Tagja volt a függetlenségi nyilatkozatot és a Texas alkotmányát elfogadó gyűlésnek is. David G. Burnet 1825-ben háromszáz család letelepítésére kapott engedélyt, 1836-ban pedig a Texasi Köztársaság ideiglenes elnöke lett. 1824-ben Guadalupe Victoria elnökről nevezte el telepét Martín de León, mely az egyetlen olyan város volt, ahol a függetlenségi háború végéig a mexikóiak többségben maradtak. Juan N. Seguín az egyik legbefolyásosabb liberális *tejano* család feje volt, harcolt a függetlenségi háborúban, majd San Antonio polgármestere lett. Lorenzo de Zavala a Yucatán félszigetről érkezve csatlakozott a texasi függetlenségi mozgalomhoz, s az új állam első alelnökévé választották. José Antonio Navarro Texasban született, tehetős földbirtokos családban. Barátságot kötött Austinnal, és a gazdasági fejlődés érdekében támogatta az amerikaiak betelepülését. Az 1836. márciusi küldöttgyűlésen Texas elszakadása mellett szavazott, részt vett az alkotmány kidolgozásában, 1845-ben pedig támogatta az Egyesült Államokhoz való csatlakozást.

az irányítás. Igaz, a centralizációra irányuló intézkedések és a megnövelt katonai jelenlét hatására ekkorra már maga is úgy látta, nincs lehetőség békés megoldásra.

Fontos kiemelni, hogy 1835–1836-ban Texashoz hasonlóan más, főként a peremvidéken lévő mexikói tartományok is felléptek a központosító törekvések ellen s a szövetségi alkotmány védelmében. Nem egy esetben került sor elszakadási kísérletre is, ezek azonban kudarcba fulladtak. Texas esete különleges volt, hisz itt a centrum és a periféria, az ország magja és a határvidéki tartományok közötti viták és konfliktusok során különös súllyal esett latba az a tény, hogy lakóinak többsége más etnikumhoz tartozott. Ennek következtében az elszakadás és egy másik államhoz való esetleges csatlakozás alternatívája mindvégig jelen volt. Azt is meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a harc során a szembenálló felek nem etnikai hovatartozás alapján csoportosultak, az amerikai telepesek és a *tejanók* érdekei sok tekintetben közösek voltak. A tehetősebb vállalkozók, a texasi gazdasági és politikai élet vezetői, köztük Stephen F. Austin még a feszültségek kiéleződésekor sem gondoltak elszakadásra. A függetlenségi háború kezdeményezői főleg olyanok voltak, akik nem sokkal korábban érkeztek a vidékre, így még nem kockáztattak sokat. A már bizonyos fokú egzisztenciát elért telepesek és ültetvényesek pedig csak akkor ragadtak fegyvert, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy Santa Annával nem lehet tárgyalni. Így tett Austin is, s ezzel immár katonai szerepet is vállalt a Texasi Köztársaság függetlenségének kivívásában.

ANDREA KÖKÉNY

Stephen F. Austin and the birth of the Republic of Texas

2016 marked the 180th anniversary of the Texas Revolution, during which the territory formerly belonging to the Spanish colonial empire seceded from Mexico, and thus the Republic of Texas was established. Stephen F. Austin played an important role in this process as he founded the first American colony in the area with the permission of the Spanish, and then the Mexican government.

Eugene C. Barker's work of 1925, *The Life of Stephen F. Austin*, was the only monograph about the Austin-family and Stephen F. Austin for a long time, therefore it affected generations of historians. In 1999, Gregg Cantrell's biography entitled *Stephen F. Austin, Empresario of Texas* was published, which, based on a wide range of sources, put Austin's life and career in a new perspective. It took new aspects into consideration to make the highly idealized image more nuanced. While Barker's biography depicted Austin as a humble, self-sacrificing statesman who worked tirelessly for his new homeland, Cantrell focused on his complex personality. He showed the reasons for his decisions; his dilemmas in his private life, as a businessman, politician, and diplomat; the challenges and opportunities he had; and most importantly, how all these influenced the history of Texas in the first decades of the 19th century.

The aim of this study is to bring Stephen F. Austin into the limelight and examine his role in the Americanization of Texas from a new perspective, focusing on his relationship with the American settlers as well as the Mexican and American governments. The analysis is based on primary sources: Austin's private and official correspondence, newspaper articles, travelers' accounts, and other documents.